

تحلیل فضاهای شهری متناسب با نیاز کودکان

بررسی یک نمونه موردی

بخش (۳)

۶-۱-۱ نتایج تحلیل حاصل از مشاهده مستقیم

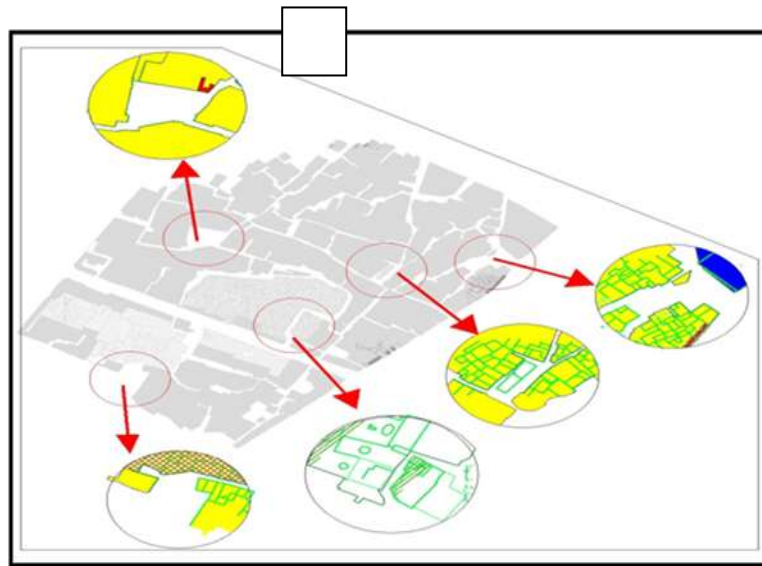
۶-۱-۱-۱ چک لیست مشاهده (استفاده و فعالیت در فضا) (نقشه برداری از الگوهای رفتاری)

- کودکان در محله مورد مطالعه بیشتر کجا بازی می کنند؟

- محل پاتوق کودکان چه مکان هایی از فضای مورد مطالعه است؟

- چه قسمت های از فضا مورد استفاده قرار می گیرد؟

نقشه (۶-۱): محل پاتوق و فضای بازی کودکان در محله قلعه چهارلان

ماخذ: نگارنده

۶-۱-۲ چک لیست مشاهده (مشاهده مستقیم)

در سطح کوچه ها و خیابان های محله قلعه چهارلان به خاطر نارضایتی والدین و عوامل تهدید کننده ای نظیر افراد بزهکار و معتادان محدودیت بازی وجود دارد و به صورت خیلی محدود داخل بافت بازی هایی نظیر لی لی، گل کوچک و فوتبال و بازی های ساده با توپ جلوی خانه کودکان با نظارت والدین انجام می شود. در خصوص موقعیت مکانی پارک شهدا این پارک مجاور با معبر شهدا واقع شده و ورودی اصلی پارک از طریق این معبر می باشد و کاربران می توانند به آسانی با پیاده یا ماشین یا دوچرخه به این پارک برسند. البته در سطح پیاده راه مناسبی جهت قدم زدن وجود ندارد و فقط در خیابان اصلی مغازه های تجاری وجود دارد که افراد را به پیاده روی و قدم زدن تشویق می کند. درون فضا از دور و از بدنه اصلی محله چندان قابل رویت نیست بنابراین چشمانی نظاره گر در

بلوک‌های مسکونی اطراف نمی‌توانند فضا را کنترل کنند و فضای پارک فاقد هرگونه نگه بان می‌باشد و همین امر سبب افزایش وندالیسم در پارک شده است. تعداد سطل‌های زباله در فضای پارک کافی می‌باشد اما شکل آنها به گونه‌ای نیست که مشوق کودکان باشد اما در درون بافت تعداد سطل زباله‌ها ناکافی می‌باشد. مشاهده الگوهای رفتاری در پارک که با خاک‌های کنار سرسره بازی می‌کردند و با جمع شدن و بازی آنها با فواره‌ای که مخصوص آبیاری گیاهان پارک بود این مطلب را ثابت می‌کند در پارک شهدا به علت فقدان امنیت و حضور معتادین و افراد بزه کار فضا برای حضور کودکان به تنهایی مقدر نبوده و بازی در پارک شهدا با حضور مستقیم والدین صورت می‌گیرد در فضای پارک متناسب با الگوهای رفتاری کودکان طراحی نشده است و نمی‌تواند به همه خواسته‌های آنها پاسخ دهد زیرا طراحی فضای پارک قابلیت تغییر و تحول تدریجی برای کودکان را ندارد تنها بازی که در پارک شهدا توسط کودکان انجام می‌شود استفاده از تاب و سرسره و دستگاههای ورزشی برای والدین آنها می‌باشد در حالی که زمین‌های بازی باید گستره وسیعی از تجارب بازی را برای کودکان فراهم سازد و فضایی برای فعالیت‌های جمعی و بازیهای پرهیاهو و بازیهای جسمی و چالش برانگیز باشد. تفکیک فضای بازی به قسمت‌های مختلف برای کودکان کوچکتر، گروه سنی ۵ تا ۱۲ سال و بزرگترها، فعالیت‌های آرام و پرهیاهو در این زمین‌های بازی دیده نمی‌شود و فضای پارک فاقد هرگونه فضا و امکانات، خلاق و پارکینگ دوچرخه برای کودکان است. بنا بر مشاهدات، امکانات و خدمات رفاهی نظیر مغازه‌هایی که خدمات مورد نیاز کاربران را تامین کند و به محیط سرزندگی ببخشد به جز یک بوفه کوچک در داخل پارک امکانات دیگری وجود ندارد.

از موارد دیگری که در چک لیست مشاهدات باید بررسی شود، حس امنیت و همینطور ایمنی فضا می‌باشد که نه در محله و نه پارک شهدا وجود ندارد که فضا را کنترل کنند. در محله قلعه چهارلان به دلیل ارگانیک بودن بافت ماشین‌ها با سرعت کم‌تر وارد بافت می‌شوند و بافت همانند یک پهنه امن خانگی عمل می‌کند و تنها مشکل فضا از لحاظ ایمنی خروج کودکان هنگام تعطیل شدن مدارس می‌باشد که به علت همجواری مدارس به شبکه معبر اصلی به جز خط کشی معبر هیچ امکانات ایمنی برای آنها در نظر گرفته نشده است.

تصویر (۶-۱): عدم وجود سرزندگی در مسیرهای منتهی به مدارس

ماخذ: نگارند

تصویر(۲-۶): نبود نشانه در سطح محله برای کودکان و استفاده از تیرهای چراغ برق به عنوان نشانه و محل تجمع کودکان

ماخذ:نگارنده

تصویر(۳-۶): نبود محل انتظار برای والدین هنگام تعطیل شدن مدارس

ماخذ:نگارنده

تصویر(۴-۶): نبودن حصار و نرده نزدیک مدارس و استفاده از خیابان برای بازی توسط کودکان هنگام خروج از مدرسه

ماخذ:نگارنده

تصویر(۵-۶): نامناسب بودن سنگفرش و آب گرفتگی شبکه معابر

ماخذ:نگارنده

تصویر(۶-۶): وجود بزهکاران و معتادین و نبود امنیت در پارک شهدا

ماخذ: نگارنده

تصویر (۶-۷): قرارگیری مغازه خرده فروشی در معبر پیاده و ایجاد پیش آمدگی و کم کردن عرض پیاده راه

ماخذ: نگارنده

تصویر (۶-۸): مغموش بودن و نامناسب بودن جداره و ورودی دبستان

تصویر (۶-۹): عدم وجود تابلو و چراغ راهنمایی در هنگام عبور کودکان از عرض خیابان تا مدرسه و نامناسب بودن مبلمان

ماخذ: نگارنده

تصویر (۶-۱۰): نبود امکانات خلاق برای کودکان و استفاده از وسایل ورزشی بزرگسالان توسط کودکان

ماخذ: نگارنده

تصویر (۶-۱۱): استفاده از فضای جلوی درب خانه ها جهت فضای بازی به دلیل نبود امنیت

ماخذ: نگارنده

تصویر (۶-۱۲): قرار گیری تیر چراغ برق در وسط معبر و عامل مانع تردد خودرو

ماخذ: نگارنده

۶-۱-۳-چک لیست مشاهده(مصاحبه با والدین)

با توجه به این که اکثریت مادران کودکان مصاحبه شونده خانه دار بودند ولی به دلیل کار زیاد و نبود امکانات رفاهی همراهی آنها با کودکان فقط در حد بردن آنها به پارک و چند ساعتی نظارگر فعالیت آنها بودن است. امروزه سطح کوچه‌ها و معابر و پارک شهدا به اندازه کافی امن نیست. آنها عنوان داشتند که امروزه با وجود ترافیک و رونق کردن آپارتمان نشینی مردم کم تر همدیگر را می‌شناسند و سطح کوچه‌ها و خیابان‌ها به قدر کافی برای حضور کودکان امن نیست با کمبود و یا حتی گاهی عدم وجود فضاهای بازی مناسب، کودکان راهی جز وقت گذراندن در خانه یا بازی با همسالان تحت نظارت والدین جلوی خانه خود را ندارند.

۶-۱-۴-چک لیست مشاهده(مصاحبه با مسوولین درباره فضای شهری دوستدار کودک)

مصاحبه ای با آقای مهندس ریاضی، خانم مهندس اعلائی کارشناس و مسوول مسایل شهرسازی به عنوان مقامات مسوول و سیاست گذاران برنامه های اجرایی شهرداری در رابطه با ارتقای فضای شهری برای کودکان در سطح محلات شهر سنندج صورت گرفت که شرح آن به تفصیل در زیر عنوان می‌گردد.

کارشناسان به دیدگاههای متفاوتی از جمله دیدگاه آموزشی و نیاز به ارتقا فرهنگ عمومی از دوران کودکی، ارتقای امنیت در بافت های شهری، ایجاد فضای بازی جهت گذراندن اوقات فراغت، ارتقای منظر شهری با توجه به نیاز کودکان پرداخت.

در پاسخ به تاثیر کیفیت فضای شهری بر کودکان: کارشناسان به مساله شکل گیری شخصیت در دوران کودکی و نقش بستن مفاهیم در ذهن کودکان ابتدایی اشاره کردند و تاکید کردند که به فراخور هر یک از نیاز کودکان باید بتوان این فضاها را ایجاد نمود.

بنابراین محیط زندگی و بازی می‌تواند در ایجاد هنجارهای اجتماعی و شکل گیری الگوهای شخصیتی این گروه سنی تاثیر گذار باشد و موجب می‌شود تا در آینده شهروندان همگام با توسعه شهری در ارتقا و نگهداری فضای شهری بکوشند.

در پاسخ به سوال میزان مشارکت کودکان در فرایند طرح های عمرانی آنه تاکید کردند که در حال حاضر هیچ نوع برنامه مدونی جهت این امر وجود ندارد اما اگر به این مساله در طرح های شهری توجه شود می‌تواند بسیاری از مشکلات شهری در مورد کودکان و فضای شهری متناسب با دیدگاهع آنها حل شود.

در مورد امکان اجرای پیشنهادات برا بهبود وضعیت فضای شهری متناسب با نیاز کودکان عنوان کردند که بهترین طرح در شرایط کنونی اختصاص فضاهای کوچه در ساعت مشخصی به بازی کودکان و ایمن ساختن فضا برای کودکان است.

۶-۱-۵-چک لیست مشاهده(تحلیل نقاشی کودکان)

در تحلیل ها از کودکان ۳ مدرسه آزادگان، امید دانشور و کرانی خواسته شده تا در مورد فضای شهری که دوست دارند و یا امکاناتی که دوست دارند در محله شان باشد به عنوان محله دوستدار کودک نقاشی بکشند.

تصویر (۶-۱۳): مربوط به کودکی (پسر ۸ ساله) است که پدر او کارمند اداره برق است و همانطور که دیده می شود ترانس های براق بزرگ تر کشیده شده است که نشان دهنده تاثیر شغل پدر بر افکار کودک است و آدمک که کوچکتر کشیده شده است نشان دهنده وحشت کودک هنگام عبور از معبر خیابان است و کودک خواهان کمک هنگام عبور است- ماشین نمایش دهنده قدرت و خورشید نشان دهنده امنیت و گرما می باشد. در این نقاشی کودک محیط خانه را به فضای سبز ترجیح می دهد.

تصویر (۶-۱۴): این نقاشی با توجه به تکرار و ریتم درختان نشان دهنده استقبال کودک از نظم و انضباط در فضا و همچنین با توجه به استقرار درختان کنار معبر عبور آدمک ها نشان دهنده استقبال کودک از سرزندگی و فضای سبز در طول مسیر است.

تصویر (۶-۱۵): این نقاشی تمایل شدید را استقرار به وسایل بازی و فضای سبز نزدیک خانه او نشان می دهد. خورشید یک نوع امنیت را برای او ایجاد می

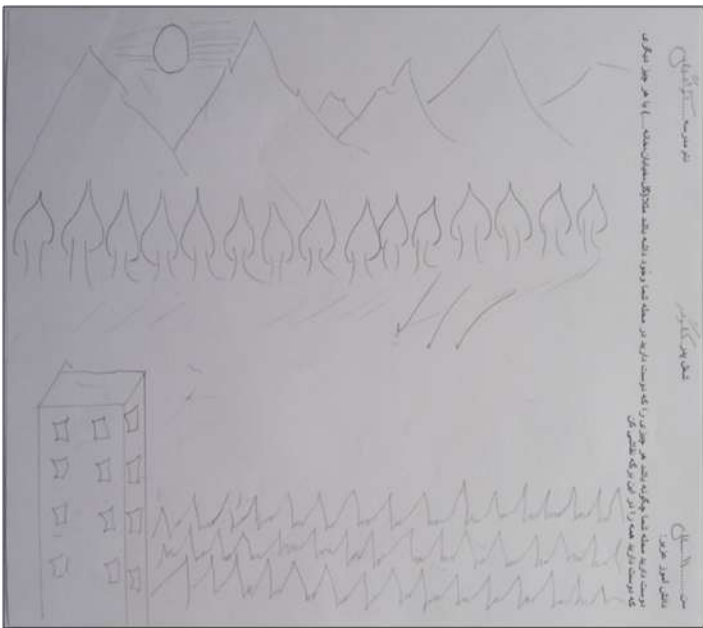

تصویر (۶-۱۶): این تصویر با توجه به وجود ارتباط کودک با ماشین و دنیای شادی تمایل شدید او را به ارتباط با حیوانات نشان می

تصویر (۶-۱۷): این تصویر گریز کودک را از خانه نشان می دهد و تمایل شدید او به ارتباط با فضای سبز و درختان و حیوانات و طبیعت را نشان می دهد و با توجه به تنوع رنگ نشان می دهد که کودک در این فضا احساس شادی می کند

تصویر (۶-۱۸): این تصویر با توجه به امواج شدید آب جلوی خانه نشان دهنده سخت بودن زندگی کودک و علاقه کودک به استفاده از عنصر آب در فضای شهری است درختان دور دست کشیده شده است که نشان دهنده دور بودن زندگی آرام از زندگی اهالی خانه است.

تصویر(۶-۱۹):این نقاشی نشان می دهد که کودک خواهان استقرار نور و روشنایی،درختان و فضای سبز و گل های رنگا رنگ و آسفالت کردن سطح شبکه معابر است.

تصویر(۶-۲۰):این نقاشی با توجه به استفاده از رنگ سیاه استفاده شده توسط کودک نشان می دهد که کودک از لحاظ تراکم ساختمانی در عذاب است و تمایل شدید به آسفالت کردن شبکه معبر را دارد.

تصویر(۶-۲۱):این نقاشی با توجه به شغل پدر کودک که راننده تاکسی است عنصر خیابان نسبت به سایر عناصر بزرگتر نشان داده شده و خطوط وسط خیابان به طور منظم ترسیم شده است.زندگی این کودک با توجه به پرده های رنگی ترسیم شده دارای سرزندگی است و کودک تمایل به استفاده از فضای سبز و گل های رنگارنگ در طول مسیر حرکت خود دارد.

تصویر (۶-۲۲): در این نقاشی کودک علاوه بر توجه به محیط سکونت خود از طراح می خواهد که در فاصله بین خانه های مسکونی از کاری هایی استفاده کند که شادی بخش باشد و در آنجا بتواند بازی های کامپیوتری انجام دهد. استفاده از رنگ های متنوع نشان می دهد که کودک از طراح خواهان ایجاد سرزندگی در فضای شهری است

تصویر (۶-۲۳): این نقاشی کودک توجه خود را به دنیای مدرن و خانه های آپارتمانی معطوف کرده است و خواهان ایجاد وسایل بازی در محله و نزدیک خانه خود است. البته کودک در این نقاشی هر وسیله بازی که در پارک شهدا دیده به تصویر کشیده است و این نشان از کمبود وسایل بازی خلاق و عنصر آب، مجسمه و عناصر شاخص در فضاهای سبز سندج و پارک شهدا است.

تصویر (۶-۲۴): در این نقاشی کودک خواهان احداث نانوایی، بقالی، فضای سبز، تعریض سطح شبکه معبر، آسفالت کردن معابر و خط کشی کردن معابر می باشد.

۶-۲- تحلیل اطلاعات در قالب جدول SWOT

در زمینه تحلیل اطلاعات، موارد فوق زمانی که با مدل تحقیقی پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدید در ابعاد فیزیکی و غیرفیزیکی مورد بررسی قرار می‌گیرد. بنابراین نتایج مطالعات نگارنده کاستی‌هایی را در سطح بافت مورد پژوهش برای کودکان نشان می‌دهد که باید برای رفع آنها اقدام شود. حاصل مقایسه یافته‌های مدل و نتایج مطالعات نگارنده در جدول زیر با توجه به مدل و هدف نشان داده می‌شود.

جدول (۶-۱): SWOT بررسی‌های فیزیکی

عناصر موجود در فضا	فضای باز	بافت محله	فیزیکی
<ul style="list-style-type: none"> - پوشش کامل شبکه آب و برق و فاضلاب 	<ul style="list-style-type: none"> - وجود درختان زیاد در پارک به عنوان فضایی برای تنفس - وجود حس مکان در بخش‌هایی از بافت - وجود حس تعلق بین ۶۰ درصد از ساکنین و کودکان نسبت به بافت - وجود چند معبر تاریخی به عنوان معابر شناخته شده میراث فرهنگی در بافت 	<ul style="list-style-type: none"> - وجود بناهای واجد ارزش تاریخی در بافت - نفوذ پذیری قوی بافت - وجود مقیاس انسانی - خوانایی فضا - وجود غنای حسی 	<p>قوت</p>
<ul style="list-style-type: none"> - کفسازی نامناسب بافت - عدم ارتباط کودکان با طبیعت و حیوانات - نبود موانع و نشانه‌ها و فضای پاتوق برای کودکان. - نامناسب بودن مبلمان 	<ul style="list-style-type: none"> - کیفیت پایین محیط در فضای عمومی - عدم وجود علائم رانندگی و علائم کاهنده سرعت در معابر هنگام عبور کودکان - نامناسب بودن وضعیت مبلمان برای کودکان - کم بودن عرض شبکه معابر در بافت - نبود تجهیزات و امکانات مناسب در پارک شهدا - جهت برانگیختن حس کنجکاوی 	<ul style="list-style-type: none"> - فقدان سرزندگی برای کودکان - فقدان شبکه گذرهای پرجاذبه برای حرکت پیاده - یکنواختی جداره 	<p>ضعف</p>
<ul style="list-style-type: none"> - امکان استفاده از فضای باز در بخش‌هایی از بافت به عنوان فضای سبز و محل بازی کودکان - وجود پارک شهدا به عنوان عنصر شاخص محله که امکان تقویت ساختار فضایی را ایجاد می‌کند. - امکان ایجاد قرارگاه‌های رفتاری مناسب و شکل‌گیری خاطرات جمعی در بخش‌هایی از بافت به دلیل قدیمی بودن بافت محله 	<ul style="list-style-type: none"> - دسترسی مناسب از طریق شبکه معابر به بافت - پیوسته بودن مسیرهای پیاده - امکان ایجاد پیاده راه و سبز راه 	<ul style="list-style-type: none"> - امکان تداوم بخشیدن به هویت کالبدی بافت - بهره‌گیری از عناصر هویتی شاخص برای ایجاد کانون زنده و فعال - جذب فعالیت‌های فرهنگی، مدنی و گردشگری - موقعیت مناسب بافت به عنوان یک بافت قدیمی و شناخته شده برای ساکنین شهر سندج و قرارگیری در مرکز شهر سندج - ارتقا حس تعلق از طریق دخیل کردن کودکان در برنامه‌های طراحی برای ایجاد تغییر. - جایگزینی کاربری‌های بلا استفاده و مخروبه 	<p>فرصت</p>
<ul style="list-style-type: none"> - کم بودن نورو روشنایی در پارک شهدا و بخش‌هایی از بافت - قرارگیری تیر چراغ برق در وسط شبکه معابر در بخش‌هایی از بافت 	<ul style="list-style-type: none"> - نامناسب بودن بهداشت فضا - شیب زیاد شبکه معابر در بافت برای کودکان 	<ul style="list-style-type: none"> - افزایش فرسودگی‌های کالبدی در بخش‌هایی از بافت - تاسیسات شهری فرسوده 	<p>تهدید</p>

ماخذ: نگارنده

جدول (۶-۲): SWOT بررسی های غیر فیزیکی

غیر فیزیکی	اجتماعی	روانشناسی	مدیریتی
قوت	<ul style="list-style-type: none"> -وجود زمینه و ساختار لازم برای برقراری ارتباطات و تعاملات اجتماعی محلی -تشابه طبقاتی و فرهنگی شدید در میان ساکنین. 	<ul style="list-style-type: none"> -وجود فضای مناسب در سطح پارک شهدا جهت بازی -وجود پارک شهدا در سطح بافت به عنوان فضایی با پتانسیل بالا به منظور تبدیل شدن به فضای شهری و محلی جهت تفریح کودکان. 	<ul style="list-style-type: none"> -وجود انجمن حمایت از کودکان و کانون توسعه هماهنگی مهد کودک ها تاسیس در سال ۱۳۸۰
ضعف	<ul style="list-style-type: none"> -فقر درامدی ساکنین و پایین بودن سطح رفاه خانواده -پایین بودن سطح تعاملات اجتماعی -الگوی نابسامان اشتغال 	<ul style="list-style-type: none"> -نبود رنگ ها و صداهاى خاص و جذاب برای کودکان در بافت و پارک شهدا 	<ul style="list-style-type: none"> -عدم تخصیص بودجه و سرمایه گذاری برای فضاهای کودکان در محله -فقدان مشارکت محلی -بی بهره گی از مشارکت غیر نقدی
فرصت	<ul style="list-style-type: none"> -بهره گیری از مناسک و مناسبات مذهبی به عنوان عامل جذب کننده. -باز زنده سازی خاطره های جمعی -ارتقا حس مسوولیت شهروندی و ساکنین 	<ul style="list-style-type: none"> -امکان احداث فضاهایی جهت بازی و تفریح کودکان در بخش هایی از بافت محله -امکان طراحی کردن بخش هایی از پارک شهدا جهت آموزش کودکان. -امکان استفاده از شکل ارگانیک و پیچ و خم بافت به عنوان عاملی جهت تحریک حس کنجکاوی کودکان. -بهره گیری از خلاقیت کودکان 	<ul style="list-style-type: none"> -وجود انگیزه های مشارکتی در میان همه گروههای خاص مانند سالمندان، جوانان، زنان. -امکان تکمیل چهار چوب قانونی دوستدار کودک -توجه به کودکان با شرایط خاص از سوی مسوولین -ایجاد تشکل های شهروندی -دخیل شدن کودکان در فرایند نوسازی بافت.
تهدید	<ul style="list-style-type: none"> -تبدیل شدن بافت به محلی برای بزهکاران و معتادان -افزایش ناهنجاریهای اجتماعی -عدم برگزاری مراسم و جشن ها در سطح محله که سبب برقراری ارتباطات خاص میان ساکنین می گردد. -عدم وجود فرهنگ اولویت دهی منفعت جمعی -تمایل شدید کودکان به مهاجرت از محله و سکونت در بافت جدید -گریز جمعیت اصیل و گرایش به سکونت در مناطق جدید 	<ul style="list-style-type: none"> -نبود امنیت روانی کودکان در بخش هایی از فضای عمومی -نهی کنندگی محیط در بخش هایی از بافت و کاهش اعتماد به نفس کودکان -روند رو به رشد ناهنجاریهای رفتاری -نبود آرامش به دلیل نبود امنیت سر و صدای زیاد داخل بافت به دلیل پایین بودن سطح رفتاری خانوارها 	<ul style="list-style-type: none"> -فقدان عدالت اجتماعی -عدم اطلاع رسانی قوی در میان مردم جهت طرح های اجرایی -مربوط به کودکان در محدوده مورد مطالعه. -افزایش تراکم (طبقات) کاربری های مسکونی در بخش هایی از بافت با توجه به نامناسب بودن این تراکم با عرض معبر جهت منبع درامدی شهرداری (درآمد ناپایدار)

ماخذ: نگارنده